

De dinsdagvrouwenomnibus

Van Monika Peetz verscheen eveneens bij Ambo | Anthos *uitgevers*

De dinsdagvrouwen
De dinsdagvrouwen. Zeven dagen zonder
De dinsdagvrouwen. Te hooi en te gras
Uitgerekend wij

MELD JE AAN VOOR ONZE NIEUWSBRIEF

Zo blijf je op de hoogte van de nieuwste boeken van Ambo | Anthos *uitgevers* en ontvang je leuke extra's, zoals prijsvragen, exclusieve aanbiedingen en leesfragmenten. Ook word je geïnformeerd over onze lezingen, signeersessies en over andere interessante bijeenkomsten die wij geregeld organiseren.

Aanmelden kan via www.amboanthos.nl/nieuwsbrief

Monika Peetz

De dinsdagvrouwen

Vertaald uit het Duits door
Bonella van Beusekom,
Annemarie Vlaming en
Wim Scherpenisse

Ambo | Anthos
Amsterdam

ISBN 978 90 263 3814 4

© 2010, 2012, 2013 Verlag Kiepenheuer & Witsch GmbH & Co. KG,
Cologne/Germany

Published by arrangement with Marianne Schönbach Literary Agency
© 2017 Nederlandse vertaling Ambo | Anthos uitgevers, Amsterdam, Bonella van
Beusekom (DEEL I), Annemarie Vlaming (DEEL II) en Wim Scherpenisse (DEEL III)
Oorspronkelijke titels *Die Dienstagsfrauen*; *Die Dienstagsfrauen Sieben Tage ohne*;

Die Dienstagsfrauen zwischen Kraut und Rüben

Oorspronkelijke uitgever Kiepenheuer & Witsch

Omslagontwerp b'IJ Barbara

Omslagillustratie © plainpicture / Lubitz & Dorner

Foto auteur © Bettina Fürst-Fastré

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

DEEL I

De dinsdagvrouwen

Voor Peter Jan, Lotte en Sam

1

‘Vooruit, Tom! In de benen!’ riep Luc. ‘De gasten kunnen elk moment komen.’ De eigenaar van Le Jardin zat zijn nieuwe ober meedogenloos achter de vodden. Elke seconde werd de jongeman bedolven onder de aanwijzingen.

‘Vijf glazen zei ik.’

‘Niet het gewone bestek!’

‘Waar blijven de bloemen?’

‘Moet ik soms alles zelf doen?’

Tom begreep er niets van. Voor wie zette Luc dit hele gedoe op touw? Een blik in het reserveringenboek verschaftte geen duidelijkheid.

‘We hebben helemaal geen reservering voor de tafel bij de open haard.’

Luc bleef stilstaan alsof dit de domste opmerking was die hij in zijn leven ooit had gehoord. ‘Heb je op de kalender gekeken?’

‘Natuurlijk.’

‘En?’

‘Het is dinsdag.’

Luc ging harder praten. ‘De eerste dinsdag van de maand. En dat betekent...’

‘Een of andere Franse feestdag?’ probeerde Tom, alsof hij meedeed aan een quiz.

Luc begon diep te zuchten. Misschien was het een vergissing om een jongen die zonder diploma van school was gegaan en zonder werk zat een kans te geven. Toms enige horeca-ervaring stamde uit

zijn allervroegste jeugd. Hij was ooit verwekt door een hormoonge-
stuurde debiel in de sportkantine van tsv Euskirchen. Jammer ge-
noeg was Luc die idioot geweest. Daarom kon hij moeilijk nee zeg-
gen toen zijn ex vijf weken geleden het mislukte resultaat van hun
affaire op de stoep achterliet. De vondeling was inmiddels negen-
tien en leek als twee druppels water op zijn moeder, vond Luc.

‘Mijn trouwste gasten hebben om acht uur gereserveerd. Net als
elke eerste dinsdag van de maand. Toen was ik nog ober, zo lang
komen ze al,’ zei Luc opgewonden, terwijl zijn platte Keulse accent
duidelijk verried dat hij beslist geen Fransman was en Luc maar een
pseudoniem was. Maar de nabijheid van het Institut Français pleitte
ervoor om aan de inrichting van het restaurant niets te veranderen.

Tom begreep het nog steeds niet: ‘Ja, en?’

Luc zuchtte nog een keer. Op zijn vijfenzestigste mocht hij zo
langzamerhand weleens aan een opvolger denken. Maar hoe maak-
te je een zoon die traag van begrip was duidelijk wat er zo bijzonder
was aan deze vijf vrouwen? Ze kwamen al vijftien jaar in zijn restau-
rant. Eerst elke dinsdag, later één keer in de maand.

Het was een natte dag geweest met weinig omzet en Luc had op
het punt gestaan het restaurant te sluiten toen de vijf voor het eerst
kletsnat en giechelend voor de deur stonden. Vijf vrouwen die niet
meer van elkaar hadden kunnen verschillen: Caroline, een koele,
sportieve advocate met een klassiek gezicht; Judith, bleek, mager en
doorschijnend; Eva, pas afgestudeerd als arts en bekwaam in haar
vak; Estelle, onmiskenbaar een vrouw van de wereld – en de jongste,
Kiki, die in haar eindexamenjaar zat en wel een kleurige vlinder
leek.

Caroline had Luc ervan overtuigd nog een paar flessen te ontkur-
ken. De welbespraakte advocate voerde toen al het woord. Terwijl
het Judiths idee was geweest om na de cursus Frans samen nog iets
te gaan drinken.

‘Ik wil tot het laatste moment van mijn vrije avond genieten,’
lichtte ze toe. Later bleek dat Judith haar toenmalige man Kai had
wijsgemaakt dat haar werkgever eiste dat ze de cursus Frans volgde
en die betaalde. Ze ging ervan uit dat haar pietluttige echtgenoot
stipt om halfelf naar bed ging en niet merkte dat het elke dinsdag

later werd. De cursus Frans markeerde het begin van het eind van hun huwelijk. Judith speldde Kai iets op de mouw over vervolgcursussen en bleef haar vriendinnen ontmoeten. Het duurde een eeuwigheid voor de dinsdagvrouwen Judith genoeg moed in hadden gesproken om haar ongelukkige huwelijk definitief te verbreken. In de loop van de jaren zag Luc dat de onzekere secretaresse een vrouw was geworden die met behulp van esoterie en oosterse wijsheid haar eigen weg zocht.

Luc had de dinsdagvrouwen door de jaren heen begeleid. Hij was er getuige van dat de getalenteerde juriste Caroline uitgroeide tot een bekende strafpleiter, dat de gepassioneerde arts Eva haar beroep vaarwel zei en een gezin stichtte en dat de middelbare scholiere Kiki volwassen werd. In die vijftien jaar was alles veranderd. Le Jardin veranderde van een restaurant voor liefhebbers in een hippe tent, Luc van ober in eigenaar. Alleen het luxevrouwkje Estelle, de oudste van de dinsdagvrouwen, bleef zichzelf trouw. Ze vond het belangrijk dat je aan haar kon aflezen dat ze rijk was, een tweede huis in Sankt Moritz bezat en een lage golfhandicap had. Luc vermoedde dat ze in een Chanelpakje was geboren.

‘Die vijf vrouwen, die hier laatst waren.’ Bij Tom was eindelijk het kwartje gevallen. Hij straalde over zijn hele gezicht. ‘Komt die griet ook weer? Die met de lange benen en het korte rokje?’

‘Kiki? Jij blijft mooi van Kiki af,’ waarschuwde Luc.

‘Maar ze ziet er leuk uit.’

Luc wist wel beter. Kiki was niet leuk. Kiki was overdonderend. Vrolijk, wild, vol energie, chronisch goedgehumeurd en altijd verliefd. ‘Van kuisheid krijg je puistjes,’ beweerde ze. Ze wilde Frans leren omdat ze op InterRail na haar eindexamen tot over haar oren verliefd was geworden op ene Matthieu uit Rouen. Ze hoopte dat het hun relatie een nieuwe impuls zou geven als ze ook een echt gesprek konden hebben. Jammer genoeg stelde ze al na vier uur ‘Frans voor beginners’ vast dat Matthieu het liefst over zijn ex-vriendin praatte. Ze liet zich troosten door Nick. En Michael. Kiki droomde van een vaste relatie, maar hield meer van seks dan van de mannen met wie ze naar bed ging.

‘Het goede van single zijn is dat je je helemaal op je carrière kunt concentreren,’ maakte ze zichzelf wijs. Ze was single, en het ontbrak haar alleen nog aan de passende carrière. Haar baan als ontwerper bij de gerenommeerde Design Studio Thalberg had niet de gehoopte doorbraak opgeleverd. Kiki maakte deel uit van een team van designers dat Johannes Thalberg ondersteunde. Het creatieve hoofd en de oprichter van de onderneming ontwierp meubels, lampen, woon- en keukenaccessoires en soms ook complete interieurs voor winkels en hotels. Het was Kiki nog niet gelukt in de groep ontwerpers erg op te vallen. Maar ze geloofde in morgen. Elke dag opnieuw.

‘Vertel, vertel,’ drong de jonge ober aan.

Luc had veel kunnen vertellen. De vrouwen hadden totaal niet door hoeveel hij van hun leven wist. Hij was niet alleen op de hoogte van Kiki’s liefdesaffaires, maar zelfs van de traditionele meerdaagse uitstapjes van de dinsdagvrouwen. Geen wonder, want de anekdotes over de jaarlijkse reis werden tijdens de dinsdagavonden regelmatig opgehaald en leidden dan tot grote hilariteit.

De eerste keer dat ze op stap gingen, wilden ze zich in de afzondering van het Bergische Land voorbereiden op hun examen Frans. Het gemeenschappelijke studieweekend van de dinsdagvrouwen was een groot succes geweest. Het examen niet. Kiki en Estelle waren helemaal niet komen opdagen. Kiki hield zich meer bezig met de Franse lichaamstaal en Estelle had vastgesteld dat een vakantiehuis in Frankrijk uit was, je moest er nu een in de Algarve hebben. Waarom zou ze dan nog Frans leren? De jonge arts Eva was zo miselijk geworden van de zenuwen dat ze het grootste deel van haar examen op het toilet van het Institut Français had doorgebracht. Later bleek dat ze de opwinding minder aan het examen dan aan haar nieuwe cyclus te danken had. Die had zich nog niet helemaal aangepast en David, haar eerste kind, kwam zeven maanden later ter wereld. Hij woog meer dan acht pond, was zevenenvijftig centimeter lang en de reden waarom het met Eva nooit meer wat werd. Niet met het examen Frans en niet met haar baan als arts-assistent bij het cardiologisch centrum in Parijs. Het ondertekende contract

bewaarde ze nog steeds: 'Als souvenir aan het leven dat ik bijna had geleid,' zei ze.

Judith legde het examen keurig af en zakte. Ze had het fikse bedrag voor systematische desensibilisatie bij examenvrees dat ze achter Kais rug om aan de huishoudpot had onttrokken, zinvoller kunnen besteden.

Alleen Caroline, de advocate die cum laude was afgestudeerd, slaagde. En natuurlijk als beste. Caroline schitterde met perfect Frans. Hoewel Luc haar carrière aandachtig volgde in de krant, werd hem nooit duidelijk waarvoor ze die taal nodig had: van de zware criminelen met wie ze als strafadvocate te maken had, had nooit iemand geprobeerd het Louvre te beroven, een Air France-vliegtuig te kapen of de Eiffeltoren op te blazen. En Carolines echtgenoot Philip, een huisarts in Lindenthal, ging het liefst naar Italië met vakantie. Ook hun twee kinderen hadden haar hulp bij hun huiswerk Frans niet nodig. Ze hadden geen problemen op school, in tegenstelling tot de vier van Eva.

Luc had zijn nieuwsgierige zoon urenlang verhalen kunnen vertellen. Maar hij zweeg als het graf. De restauranthouder was verstandig genoeg de vrouwen nooit te laten merken hoeveel ze onopzettelijk prijsgaven. Luc was de discrete begeleider en bewonderaar van de dinsdagvrouwen, Le Jardin hun biechtstoel.

De tafel was perfect gedekt, de kok stond in de startblokken, de kaarsen waren half opgebrand.

'Waar blijven ze?'

Onrustig keek Luc op de klok. Kwart over acht.

Het was heel gebruikelijk dat groepen uit het naburige Institut Français bij Le Jardin aanlegden. Maar het kwam niet veel voor dat er een vriendschap voor het leven uit ontstond. En het was nog nooit gebeurd dat de tafel van de dinsdagvrouwen op dinsdag leeg bleef.

Toen Luc kort na elven zijn restaurant afsloot zonder dat Caroline of een van de anderen had afgebeld, wist hij dat er iets mis was. Meer mis dan hij in vijftien jaar had meegemaakt.

2

‘We moeten Luc afzeggen.’ Een paar dagen daarvoor hadden de vriendinnen het er nog over gehad. Maar die dinsdag dacht niemand van de vrouwen er nog aan.

Arne, de huidige man van hun vriendin Judith, lag op de vierde verdieping van het Keulse Sankt-Josef-Hospital. ‘De vierde verdieping’, met die onschuldig klinkende woorden omschreven de artsen en het verplegend personeel vriendelijk de afdeling met de sterfkamers. Alles was hier gedempt: het licht, de stemmen, maar vooral de verwachtingen. Op de vierde verdieping wachtte je op de dood. Arne wachtte al zes dagen. En met hem Judith en haar vriendinnen van de dinsdaggroep die haar afwisselend bijstonden.

Arnes ziekte was als een rit in de achtbaan geweest. Elke beweging naar boven had zich ontpopt als een illusie. Je ging omhoog om daarna pijlsnel weer in een bodemloze put te vallen. De slechte berichten sloegen snel na elkaar in als een bom:

‘Inoperabel.’

‘Erbarmelijk slechte bloedwaarden.’

‘Chemo slaat niet aan.’

‘Nog slechts een kwestie van tijd.’

Het was negentien maanden geleden. Negentien maanden waarin Arne en Judith het onderwerp doodgaan constant uit de weg waren gegaan. Judith probeerde de gedachte dat ze Arne binnenkort niet meer aan haar zijde zou hebben, te negeren. Maar het einde zou hoe dan ook komen.

‘We moeten ervoor zorgen dat er altijd een van ons bij Judith is.’ Eva had het initiatief genomen en de dinsdagvrouwen in ploegen ingedeeld. En toch was zij de eerste die het liet afweten. Haar dertienjarige dochter Lene stuurde haar planning in de war door een onvrijwillige salto van haar fiets die haar een losse voortand bezorgde. Eva kon haar in die situatie onmogelijk alleen laten.

‘Kun jij snel voor me inspringen?’ had Eva aan Caroline ge-sms’t.

‘Ik probeer het kort te houden,’ beloofde de strafadvocate, die midden in een zitting zat.

Eva moest afscheid nemen voor de aflossing van de wacht er was. En zo gebeurde wat iedereen had willen voorkomen: Judith was voor het eerst helemaal alleen op de vierde verdieping. Met zichzelf en met de angst.

‘We maken het afscheid voor de familie zo intiem mogelijk,’ beloofde de robuuste verpleegster met het harde Oost-Europese accent. Slechts af en toe verwisselde ze de infusen en bracht ze Judith thee die verdacht naar rum rook.

‘Illegaal, maar goed,’ fluisterde de vrouw haar samenzweerderig toe. ‘Angst lost op in alcohol.’

‘Heel erg bedankt, zuster...’

Hoe heette ze ook weer? Judith had de vrouw graag met haar naam aangesproken, maar kon geen wijs worden uit de spannende openvolging van medeklinkers die op de gigantische Tsjechische verpleegstersboezem op en neer deinden.

‘Tsjechen zijn niet zo gul met klinkers,’ had Arne de eerste dag in een verrassend helder moment geprapt. ‘Ze zouden met de Finnen moeten onderhandelen over het afstaan van klinkers.’

Judith lachte vermoeid.

‘Echt, hoor,’ hield Arne met zwakke stem vol, ‘neem het woord ijs: in het Tsjechisch is dat “zmrzlina”. En in het Fins? “Jäätelöä”.’

Judith had geen idee of dat klopte. Ze begreep echter maar al te goed waar het Arne om te doen was: zelfs op zijn sterfbed probeerde hij Judith nog op te monteren. Tot hij er de kracht niet meer voor zou hebben.

Machteloos moest Judith toezien dat Arne steeds matter werd en wegzakte in de kussens, dat zijn neus spitsers en zijn adem vlakker werd. Zijn handen fladderden alsof ze weg wilden vliegen. Met de minuut kwijnde de grote, sterke man verder weg, op wie ze vier jaar geleden hoteldebotel verliefd was geworden – ondanks zijn kriebelbaard en zijn voorkeur voor geruite flanellen overhemden.

‘Hij ziet eruit alsof hij zo een gitaar kan pakken en over whisky, vrouwen en pistolen gaat zingen,’ fluisterde Estelle luid tegen de andere dinsdagvrouwen toen ze hem voor het eerst ontmoetten.

‘Ik heb een vormeloos gezicht en een vreselijke kledingsmaak. Dat hoort bij me,’ diende Arne haar even onbeschaamd van repliek.

Hij voelde hetzelfde voor Judith. Ze hoorde bij hem. Drieënzestig dagen nadat hij haar in de boekhandel tussen feng shui en het boeddhisme had ontdekt, trouwden Judith en Arne op een rijnsboot.

‘We laten ons met de stroom meedrijven,’ verkondigde Arne, ‘dat past bij ons.’

De dinsdagvrouwen waren niet de enigen voor wie het wat snel ging.

‘Wij vinden het zo fijn om Julia te leren kennen,’ jubelde een kogelronde tante in een seringblauw pakje, de geur van mottenballen en 4711 eau-de-cologne verspreidend.

‘Ze heet Judith,’ corrigeerde Caroline voor de zoveelste keer, want Arne had veel tantes.

Het gezicht van de oude vrouw nam een kleur aan die leuk stond bij het seringblauw.

‘Maakt niet uit,’ zei Estelle. ‘Wij hebben Anton ook pas een paar dagen geleden leren kennen.’

‘Arne,’ maande de tante, die Estelles humor niet begreep.

‘Het kwam allemaal als een grote verrassing,’ zei men over en weer om daarna verbaasd uit te roepen: ‘Wie had dat nou gedacht?’

‘Ik,’ verkondigde Judith. ‘Ik wist vanaf het eerste moment dat ik met Arne oud zou worden.’

En nu had het lot haar op de vierde verdieping van het ziekenhuis gebracht.

Buiten brak voor het eerst in dagen de zon door. Op de verpleegafdelingen begon het bezoeken en op de vierde verdieping kroop de tijd voorbij. Nog negenenvijftig minuten voordat de verpleegster weer bij hen langs zou komen, tien minuten voor de thee, drie minuten om Arnes kussen recht te trekken en dertien seconden tot de druppel met de morfineoplossing zich losmaakte en door het doorzichtige infuus liep.

Waar bleef Caroline? Alle dinsdagvrouwen waren welkom. Hun gezelschap troostte haar. Eva nam tupperwaredozen met troosten-de lekkernijen mee, Estelle de nieuwste roddeltjes, Kiki haar goede humeur en vleugje hectiek. Maar zelfs dat was beter dan deze doodse stilte, waarin je alleen op een laatste moment wachtte.

Van de gang kwam een geluid. Dat waren de mannen van de begrafenisonderneming. Je hoorde ze al van verre. De ziekenhuisbedden klapperden, de baren van de doodgravers gleden op zachte rubberwielen over het linoleum. Eerst was een zacht suizen te horen, daarna de zware passen van de familieleden die de sterfkamer verlieten. Een, twee uur later kwam de desinfectieploeg met zijn hoog piepende schoonmaakkarretje. Dan hoorde je weer een klapperend bed. Judith had dat lied van de dood, dat op de vierde verdieping telkens weer van voren af aan als een canon begon, de laatste dagen al een paar keer gehoord. En misschien was dat wel erger dan de reutelende adem van Arne.

Toen Arne nog gezond was, had ze duizend wensen. Nu nog maar een. Kon ze nog maar één keer zijn stem horen, zijn uitgelaten lach, nog maar één keer zijn handen op haar huid voelen. Nog maar één keer. Alsjeblieft.

Judith wist niet hoe ze zonder Arne verder moest leven. Ze kon zich niet voorstellen dat ze van de vierde verdieping naar een leeg huis terug zou keren. Hoe moest ze ooit weer in het bed slapen waarin ze samen met Arne had gelegen? Ze had het logge gevaarte dat de halve slaapkamer in beslag nam nooit mooi gevonden.

Eigenaardig. Judith werd binnenkort veertig en had nog nooit zelf een bed gekocht. Op haar zeventiende had ze het stapelbed thuis, dat ze deelde met haar acht jaar jongere broer, verlaten en

was ze bij haar vriend ingetrokken. Kai was zevenentwintig en de trotse bezitter van een tachtig centimeter brede matras. Bij elke beweging schramde haar arm langs de muur, die aanvoelde als een rasp – Kai had namelijk zaagsel door de witte muurverf gemengd.

‘Echt rauhfaserverbehang is veel te duur,’ zei hij geen tegenspraak duldend.

Judith hield van gedessineerd behang in warme kleuren, maar het was Kais huis. Het was ook Kais geld en Kais levensopvatting. En daar hoorden rauhfaserverbehang, zuinigheid en trouwringen bij. Zelfs tijdens de seks had Kai een voorkeur voor voorspelbaarheid. Eerst zoende hij haar in een diagonale lijn van haar navel naar beneden en werkte zich tegelijkertijd met de binnenkant van zijn hand omhoog naar haar rechterdij. Alsof hij dat uit een seksueel voorlichtingsboek uit zijn hoofd had geleerd. Na een paar jaar aan zijn zijde was Judith zo door en door koud geworden dat ze gevlucht was naar Wolf met zijn waterbed. En later naar Arne. Kai legde kranten op de autostoelen als het regende. Arne danste op blote voeten door het park en waste zijn voeten in een plas.

‘Theoretisch,’ perste Arne er moeizaam uit. Judith kromp van schrik in elkaar. Het was al dagen stil in de kamer en nu klonk er ineens een woord.

‘Theoretisch,’ mompelde Arne nog een keer, hief zijn hand op en liet hem uitgeput vallen. Wat Judith ook probeerde, hoe dicht ze ook bij zijn mond kwam, het bleef bij dat ene woord: ‘Theoretisch!’

Thomas Mann wilde op zijn sterfbed zijn bril, Goethe meer licht en Jezus volgens de legende niets meer. Hij zou aan het kruis verkondigd hebben ‘Het is volbracht’ voor hij terugkeerde naar zijn hemelse vader. Voor Judith klonk dat alsof vijf marketingdeskundigen er lang op hadden gebroed welke laatste woorden bij een kruisiging de meeste indruk maakten. Arnes laatste boodschap aan de nabestaanden, zijn laatste woord, was ‘theoretisch’.

Dat sloeg nergens op. Haar eerste man Kai was zo theoretisch als wat geweest. Arne was praktisch, een levensgenieter, rasoptimistisch en in voor alles wat tussen hemel en aarde zweefde. Zou hij

anders op bedevaart naar Lourdes zijn gegaan, naar de grot van de Heilige Maria?

De deur vloog open en Judith schrok op uit haar gedachten. Caroline. Eindelijk. Eindelijk! Opgelucht nestelde ze haar hoofd tegen Carolines schouder. Terwijl de advocate nou niet bepaald iemand was die je zomaar om de hals viel. Maar Judith was gewoon blij dat ze niet meer alleen was. Caroline aaide haar vriendin zacht over haar rug: 'Ik vind het zo erg voor je, Judith.'

'Eva moest eerder weg. Door het gedoe met Lenes tanden. Die is gevallen met de fiets.'

'Wanneer is het gebeurd?'

Haar stem was vol medelijden, terwijl Caroline normaal gesproken de eerste was die kritiek leverde wanneer Eva zich te zeer liet opslokken door haar gezin.

'Gistermiddag al. Toen Lene uit school kwam. Maar de tandarts wilde het vandaag nog een keer controleren.'

'Judith, ik heb het over Arne.'

Caroline doorboorde Judith met één blik. Met die heldere, slimme, onomkoopbare ogen van haar, die de tegenpartij in rechtszaken angst aanjoegen. En soms ook Judith. Naar hulp zoekend keerde Judith zich om naar Arne en ontdekte wat Caroline op het eerste gezicht al had gezien. Arne was opgehouden met ademen. De dunne huid om zijn magere gezicht had een grijze zweem. Hij was heel zachtjes heengegaan. Alsof hij Judith niet had willen laten schrikken.

3

Arne Novak stierf op de vroege dinsdagavond. Hij liet zijn echtgenote Judith achter, een driekamerwoning aan de Blumenthalstraße, meer dan twintig flanellen overhemden en een tijdbom. Maar daarvan was Arne zich pas bewust geworden toen hij al gevangenzat op de vierde verdieping. In de versufte schemertoestand waarin hij door de morfine terecht was gekomen, flitste vaag de angstaanjagende gedachte op: het pelgrimsdagboek, het zwarte notitieboekje van Engels leer, het lag nog steeds in de kast. Zolang hij leefde, was die plek veilig geweest. En nu was hij het vergeten.

Zijn onwrikbare optimisme had hem een laatste poets gebakken: Arne wilde niet accepteren dat hij zou sterven. Elke dag maakte hij zichzelf en Judith wijs dat hij het nog wel een tijdje volhield met zijn tumor. Elke nacht bad hij om uitstel. Waarom had hij de verraderlijke notities niet verbrand toen hij er nog de tijd en de kracht voor had? Judith mocht er nooit achter komen wat hij had gedaan. Geen krasje mocht de herinnering aan hun jaren samen verstoren.

Stel dat Judith het boek vond? En de dinsdagvrouwen ervan vertelde? Stel dat ze hun de aantekeningen zou laten zien? Tien ogen zagen meer dan twee. Estelle was dol op schandalen, Caroline had een onfeilbare intuïtie voor leugens. Toen hij eenmaal op de vierde verdieping was beland, lukte het hem niet eens meer zich de consequenties voor te stellen die het kon hebben als de waarheid aan het licht kwam. Niet alleen voor Judith, maar ook voor de andere dinsdagvrouwen.

‘Theoretisch...’

‘Theoretisch zou je er al mee kunnen beginnen mijn spullen weg te gooien,’ wilde hij Judith meegeven. ‘Je moet niet met oude rommel blijven zitten!’ De gedachte was verdwenen voor hij hem ten einde had gedacht.

‘Theoretisch,’ bracht hij uit en toen was hij de draad en zijn concentratie kwijt. Even meende hij iets belangrijks te moeten afhandelen, het moment daarna was er alleen nog de vermoeidheid. Een sluier van matheid zakte over alle zorgen heen. Hij had een droge mond. Het kon hem niets meer schelen. Hij had niet eens meer zin om adem te halen.

Soms drong er een woord door de mist heen, soms voelde hij Judiths hand op de zijne. Met moeite opende hij zijn oogleden, keek in de vochtige ogen van Judith en was haar de volgende seconde weer vergeten. Niets viel vast te houden, geen fout kon nog gecorrigeerd worden. Soms wist hij niet eens meer waar hij was. Wat rook het vreemd – naar allang verstreken dagen, naar sigaretten, naar Eckstein No. 5. Hij herkende het merk meteen. Zijn opa had het na de oorlog gerookt. ‘Het dagboek, misschien kon zijn opa... ik zou...’ ging door zijn hoofd. Daarna kwam er niets meer.

Arne Novak stierf met het vage gevoel dat hij iets belangrijks was vergeten. Hij zou gelijk krijgen.

4

Het was een waardige begrafenis met aansluitend een plechtig samenzijn in Le Jardin. ‘Doodsaai, al dat geklets,’ zou het verwijt van Arne zijn geweest. Maar de begrafenisgangers waren tevreden. Alleen Judith werd geplaagd door een slecht geweten.

Het gevoel dat ze niet alles uit hun tijd samen had gehaald, woerde als een tumor in haar. Judith kwelde zichzelf met verwijten. Wat had ze veel momenten in hun gezamenlijke leven verspild. Ze verlangde naar de gelukkige begindagen met Arne. Ontbijten in bed, lunchen in bed en ’s avonds op de broodkruimels met elkaar vrijen. Wat had ze graag nog een keer geklaagd over kruimels in bed.

Zes maanden na Arnes dood had Judith het gevoel dat ze op het absolute dieptepunt was aangekomen. Zonder Arnes diepe bas, het vertrouwde geluid van zijn pantoffels en zijn eeuwige papieren die hij overal liet slingeren, maakte de woning een vreemde indruk. Ze kon het nauwelijks over haar hart krijgen om spullen weg te gooien die van Arne waren geweest en nu overbodig waren geworden. En als ze het probeerde, bleef er een vacuüm achter: een lege haak aan de kapstok, een leeg nachtkastje, een ongebruikt planchet in de badkamer. Judith had niets om de leegte die Arne achterliet op te kunnen vullen.

Bij Arnes kledingkast had ze nog niet in de buurt durven komen. Tot vandaag. Voorzichtig schoof ze de deur open. Haar hand gleed zacht over zijn suède jasje, zijn ribfluwelen jasje met de ovale leren stukken op de ellebogen dat hij in de boekhandel had gedragen en ten slotte de overhemden. Ooit had ze die kleren smakeloos gevon-